

ערוך

הלכות סעודה בימן קעו קעו

השלחה

להדיא דא"צ ברכה אחרונה כמ"ש ונראה דה"פ דוודאי מי שהכין עצמו לאכול פרפרת לפני המזון דא"צ ברכה אחרונה וזהו משנתנו דבירך על הפרפרת לפני המזון אבל ר' אבא בעי מי שאכל סולת בלא כוונה לאכלם לפני הסעודה משום פרפרת להמשיך המאכל אלא לא היתה כוונתו רק לאכול הסולת אך בעת שאוכל נתישב לאכול פת וזוה מסיק דלא פטרוהו מברכה אחרונה שאין לזה שייכות להסעודה כיון שלא אכלו משום פרפרת לפני הסעודה ואין כאן סתירה כלל ועוד דבירושלמי שם מקודם (נהל' ד') על משנה דהיו לפניו מינים הרבה פליגי שם ריב"ל ור' אבא באם היה בדעתו לאכול פת אם צריך ברכה אחרונה על הפירות דריב"ל ס"ל דא"צ ור' אבא ס"ל שצריך והנה לא מיבעיא אי קי"ל

1234567

סימן קעו דיני דברים הנאים בתוך הסעודה ולאחר הסעודה סדר ברכתם לפניהם ולאחריהם כיצד. וכו' י"ב סעיפים :

1234567

כריב"ל אלא אפילו ר' אבא נלע"ד דדווקא בפתם פירות שאין באין לגרר ולהמשיך הלב לתאוות המאכל אבל בבאין לתאוות המאכל א"צ ברכה אחרונה וגם בכוננת הרשב"א נ"ל כן ואע"פ שמלשונו לא משמע כן מ"מ טובט לדחוק בכוננתו מלומר דבר שהוא כנגד המשנה ופשיטא בשבת כשנותנין לאחר קידוש מיני מתיקה ושאר דברים ובדעתם שכומן קצר ליטול ידיהם ולאכול פת דוודאי א"צ ברכה אחרונה שהרי הקידוש הוא במקום סעודה והכל הוא מהסעודה (ואף שכמנ"א סי' רמ"ט סק"ז לא משמע כן י"ל שלא לכל תיכף הסעודה והח"א כלל מ"א סי' ד' נדחק בזה ע"ש וא"כ וגם הח"א פסק שלא לנרד ברכה אחרונה בשבת אך טעמו לא נ"ל ונלע"ד העיקר לדינא כמ"ש כדעת הגר"ז והרשב"א י"ל כמ"ש ודו"ק) :

א ואם אוכל בתוך הסעודה דברים הנאים שלא מחמת הסעודה דהיינו שאין דרך ללפת בהם את הפת ואין דרך לקבוע עליהם סעודה שאינן באים לשם שביעה כגון תאנים וענבים וכל מיני פירות וכן מיני לחמניות שאין באים לשביעה כמו ריקקים דקים ולעקא"ך וסאר"ט וכל מה שנתבאר בסי' קס"ח סעיף ל"ג ושמה בארנו בפרטיות ע"ש אם אוכל אותם בלא פת טעונין ברכה לפניהם דברכת המוציא אינו פוטרתן דלאו מעיקר סעודה הם ואין טעונין ברכה לאחריהם דכל מה שבתוך הסעודה ברהמ"ז פוטרתן דברהמ"ז עדיף מברכת המוציא לעניין זה מפני שהוא מן התורה וכמ"ש בריש סי' קע"ד אבל כשאוכל פת עם הפירות א"צ ברכה ממעם עיקר וטפל דהפירות הם מפילים להפת וכן כשאוכל ריקקים דקים או לעקא"ך וסאר"ט עם פת ג"כ כן דהפת עיקר נגד הכל אך אין דרך לאכול מיני מתיקה עם פת ומ"מ האוכלם א"צ ברכה דלעניין זה לא שייך לילך אחר רוב בני אדם דכל אחד אוכל כפי שיוכשר בעיניו (כנלע"ד) :

ד אבל האוכל דבר לאחר הסעודה כלומר זהו שבגמ' קראו לזה דברים הנאים לאחר הסעודה קודם ברהמ"ז שכומן חכמי הש"ס היה מנהגם שבסוף הסעודה היו מושכים ידיהם מן הפת ומסירים אותו וקובעין עצמם לאכול פירות ולשתות ולכן אז כל מה שמביאים לפניהם בין דברים הנאים מחמת הסעודה כדגים ובשר ובין דברים הנאים שלא מחמת הסעודה טעונים ברכה בין לפניהם ובין לאחריהם דאפילו ברהמ"ז אינה פוטרת אלא מה שבא תוך הסעודה ולא מה שלאחר הסעודה (לכד פת כסנין דהוא כפת) שזהו באוכל בלא סעודה ולשיטת רש"י אין זה רק **בדברים**

ה הפת פוטר כל מיני מאכלים הנאים בתוך הסעודה השייכים להסעודה והיינו דברים שדרך לקבוע סעודה עליהם ללפת בהן את הפת כמו בשר ודגים בצים ירקות המאה גבינה חלב ודייסא וכל מיני תבשילין שהן לשם אכילה ושביעה וכן כל מיני מלוחים ואפילו אוכלן בלא פת אין טעונין ברכה לפניהם דברכת המוציא פוטרתן ולא לאחריהם דברהמ"ז פוטרתן דאותם שהאדם אוכל עם הפת עצמו אין אנו צריכין לטעם דברכת המוציא פוטרתן שהרי פטורים ממעם עיקר וטפל אלא מעם דברכת המוציא לאותם שנאכלים בלא פת (כ"מ מתוס' מ"א : ד"ה הלכתא ע"ש ודו"ק) ונמצא ששני פטורים יש האחד מה שהפת פוטר והיינו המאכלים שאוכלים פת עמהם והפטור הוא משום עיקר וטפל והשני מה שברכת המוציא פוטרתן והיינו כל שבאים לשם אכילה ושביעה ברוב תבשילין שלנו שהן עיקר הסעודה :

ב ולפ"ז מה שראיתי מי שמסתפק דאם אין חפצו לאכול הרבה פת בסעודה זו ואוכל מעט פת אם פטורים המאכלים מברכה לפי שאין רצונו לאכול פת הרבה (מנ"א סק"א) ואין בזה שום ספק דבשלמא אם הפטור היה מחמת הפת בלבד שפיר מספקינן בזה אבל הפטור הוא ממעם ברכת המוציא ג"כ וכיון שבירך המוציא נפטרו כ המאכלים הנאים מחמת הסעודה אפילו אכל פת רק כזית דפחות מכזית אינו יכול לברך ברהמ"ז והרי גם להמאכלים אנו צריכים לברהמ"ז לפיטורן מברכה אחרונה כמ"ש וכמה עשירים שמאכלם פת מועט וכי נחלק בינם לבין כל העולם (וסוף דברי המנ"א נסק"א המה בלא הנגה והמחש"ס נדחק ככוונתו ע"ש וני"א ודינא העיקר כמ"ש וכ"כ האנן עוזר עש"ת ודו"ק) :

1234567

שאוכלם עם פת פטורים מברכה אבל אם בנתים אוכלם בלא פת צריך לברך אע"פ שאוכלם תחלה וסוף עם פת וכן אפי' הביאו את הפירות כדי ללפת בהם את הפת אך התחיל לאכלם בלא פת צריך לברך דדווקא כשהתחיל לאכלם בפת ודעתו לאכול עוד בפת או האמצעיים פטורים אבל לא להתחלתם ודע שיש חולקים גם בכה"ג לבלי לפטור האמצעיים מברכה (סמ"ג והג"מ עכ"י) ואף שהעיקר לדינא כדעת הפוסקים וכן פסק רבינו הב"י בסעיף א' וכן מבואר מלשון הטור ע"ש מ"מ כתבו כל הגדולים דטוב לנהוג כשמביאים לו פירות באמצע סעודה אף שכוונתו ללפת בהם את הפת מ"מ יאכל מעט מהם בלא פת ויברך עליהם כדי לצאת ידי כל הדיעות וכל ירא שמים ינהוג כן אך לדינא העיקר כמ"ש (וכ"כ המג"א סק"ג והט"ו ססק"ג ע"ש שהם נוטים כן לדינא מפני השגת ע"ט):

ח כל מה שנתבאר הוא בשלא קבע סעודתו על הפירות לכתחלה אלא שבאמצע סעודה הביאו לו פירות ללפת את הפת בהם אבל אם לכתחלה קובע סעודתו רק על הפירות כמו העניים במדינות שפירות בזול ותבשילים ביוקר ויושב לאכול פת עם פירות בזה הוויין הפירות כדברים הנכאים מחמת הסעודה ממש דאפילו אוכל תחלה מהם בלא פת א"צ ברכה כמו באוכל בשר בלא פת וא"צ ברכה לא לפנייהם ולא לאחריהם אך בזה יש חולקין וס"ל דאפילו בכה"ג צריך לאכלם מקודם עם פת ואח"כ יכול לאכלם גם בלא פת אבל תחלת אכילתו דווקא בפת והטעם כיון שאין דרך העולם ללפת בהם הפת אלא שהוא בחר בהם לפיכך מוכרח להיות תחלת אכילתו בפת ולא דמי לשאר תבשילין (סמ"ק והג"מ) ולכן טוב שיאכלם בתחלה עם פת ואז אם אפילו יאכלם אח"כ בלא פת פטורים מברכה ואע"פ שאינו חוזר לאכול עמם אח"כ בפת מאחר שעיקר קביעות סעודה היתה עליהם ויש שכתבו דתמרים בכל ענין פטורים מברכה מפני שמשביעים בפת (מג"א סק"ג) וצ"ע לדינא ונכון לאכול מקודם עוד איזה פירי ולברך עליה העץ ויצא על התמרים ממ"ג:

ט ודע דכל מקום שהפירות נפטרים מברכת הפת אפילו לא היו הפירות על השלחן נפטרים כיון שהיה בדעתו להביאן וכל מקום שאין נפטרים מברכת הפת אפילו מונחים על השלחן אינם נפטרים וכתב רבינו הב"י בסעיף ה' אם אחר שברך על הפת שלחו לו מבית אחרים שאינו סמוך עליהם (שיאכילו אותם) ולא היה דעתו על הדורון אפילו מדברים שדרכן ללפת בהן את הפת צריך לברך עליהם כדון נמלך עכ"ל ופשוט הוא ורבינו הרמ"א כתב על זה וז"ל ולא ראיתי נזחרים בזה ואפשר דטעמא שסתם דעת האדם על כל מה שמביאים לו בסעודה עכ"ל ואין זה

בדברים שדרכן לבא לאחר הסעודה אבל דברים שדרכן לבא תוך הסעודה אפילו אוכלן לאחר הסעודה א"צ ברכה וכן משמע לכאורה מלשון הרמב"ם בספ"ד שכתב ודברים הנכאים לאחר הסעודה בין מחמת הסעודה בין שלא מחמת הסעודה מעונין ברכה בין לפנייהם בין לאחריהם עכ"ל אלא שלפ"ז אינו מובן מה שכתב בין מחמת הסעודה וכו' ולכן נראה יותר דס"ל כשימת התוס' והרא"ש וכל הראשונים והו"ו ע"תב בין מחמת הסעודה כלומר בין דברים הנכאים מחמת הסעודה (וכ"כ הכ"מ והלח"מ) ואם התחיל תוך הסעודה א"צ לברך לאחריהם:

ה וכתב רבינו הב"י בסוף סעיף ב' על דין זה וז"ל ודין זה האחרון אינו מצוי בינינו לפי שאין אנו מושכין ידינו מן הפת עד לאחר ברהמ"ז עכ"ל וכ"כ התוס' והרא"ש וכל הראשונים ונמצא דאצלינו תמיד מקרי תוך הסעודה ויש מי שכתב דבסעודות גדולות גם עתה המנהג כן כבזמן הש"ס (לנוט) ויש חולקים בזה (כ"מ ומג"א סק"ז) וכתבו דבזמן הש"ס היו רגילין לעקור השולחנות שהיה להם שולחנים קטנים ועתה שהשלחן גדול ואין מסלקין אותו הכל מקרי תוך הסעודה וספק ברכות להקל וכמדומני שעתה בסעודות גדולות וכן בעשירים גדולים אוכלין פירות אחר ברהמ"ז (המג"א סק"ז) הניא תוספתא מליה הכא נתחלה לפני המזון ופת הכא עם המליה לאחר המזון עטונה ברכה וכו' ולא ידעתי למה הביאה הלל דברי יהיד הס' ות"ק חולק על זה והכי תניא התם מליה ופרוסה מברך על המליה ופוסר את הפרוסה ה"ל חנינא ב"ג אומר מליה הכא נתחלה וכו' ועוד דזהו לענין עיקר וסל ולא לענין שהפת פוסר ושיך לסי' רי"ב וגם נסס לא קי"ל כרהכ"ג אלא כת"ק ודו"ק):

י כבר נתבאר דהאוכל פירות עם פת א"צ לברך על הפירות כי הם טפילים לפת ויש לפעמים דאף כשאוכלם בלא פת באמצע סעודתו וא"צ ברכה כיצד כגון שקבע סעודתו כדרכו תמיד ובאמצע הסעודה הביאו לו פירות ללפת בהם את הפת ואכל מהם מעט עם פת ודעתו לאכול מהם עוד עם פת ואז אפילו כשאכל בנתים בלא פת א"צ ברכה כיון שהביאום ללפת הפת ודעתו לאכול מהם עוד עם פת ואף אם אח"כ נמלך שלא ללפת בהם עוד מ"מ כיון שכשעה שאכלם בלא פת היתה דעתו שיאכלם עוד עם פת לית לן בה אך מה שיאכל אחרי שנמלך צריך לברך:

י וזהו כשהביאים באמצע סעודה כדי ללפת בהם את הפת אבל אם לא הביאים כדי ללפת אלא לאכלם לתענוג כדרך אכילת פירות והוא כשאכלם אכלם עם פת שלא בכוננת מלפת לפת אלא שכן רצה לאיזה טעם כגון שכך ערב לו לאכלם עם פת וכיוצא בזה ודעתו לאכלם עוד עם פת לכוונה זו ופשיטא שאותם

יא אבל כשמבשלים פירות לבדן כמו עפי"ל צימע"ס ופלוימע"ן וראוינקע"ס וסעפטאלי"ן ונותנין זה בסוף האכילות הייבין לברך עליהם דזה מקרי שלא מחמת הסעודה שאינן באין רק לתענוג ואינם משביעין את הגוף ודע שרנילי"ן לומר דבשמבשלים הפירות עם בשר או עם שומן דמקרי דברים הנאים מחמת הסעודה ופטורים מברכה (עמ"ל סק"ג) ואין שום טעם נכון בזה אם לא כשאוכלים עם פת וטוב לעשות כן וכל מיני מתיקה כלעקא"ך מאר"ט צריך לברך אף כשיש בהם שומן אבל על פלאדי"ן א"צ לברך דזהו מחמת הסעודה כידוע שהוא עיסה ממש ומשביע את הגוף :

יב יראה לי דאע"ג דודאי האוכל פירות קודם הסעודה שאין להם שייכות להסעודה אלא שרצה לאכול ואח"כ יושב בסעודה דצריך לברך ברכה אחרונה על הפירות (וכ"כ עמ"ל סק"ג) מ"מ אם רצונו לאכול עוד מהפירות אלא שרצונו לאכלם תוך הסעודה א"צ לברך ברכה אחרונה וגם לא ברכה ראשונה כשיאכלם תוך הסעודה וגרירי אחר הברכה הקודמת וממילא שאח"כ יפטור מברכה אחרונה ע"י ברהמ"ז כמו שנתבאר בתוך הסעודה בסעיף ג' :

סימן קעח איזה דברים קרוים הפסק בסעודה. וכו' ט"ז סעיפים :

הוא ולי נראה שהרמב"ם מפרש הפליג בזמן כלומר ששהה איזה זמן מסויים כחצי שעה וכיוצא בזה וגם כוונת הרמב"ם כן הוא ונכלל ברשונה שכתב קראו חבריו וכו' ויצא וכו' שזה מורה על שיהיו זמן ותמידני על רבינו הב"י שהעתיק דבריו להלכה בסעיף א' לבד מזה שכבר תמהו עליו (כ"ח) שפסק כהרי"ף והרמב"ם נגד הרשב"ם והתוס' והרא"ש ורוב רבותינו שפסקו לא כן כמו שיתבאר ובררנן הולכין לקולא עוד זאת יש להתפלא אף לפי שיטה זו דגם מהרי"ף מבואר דזה דהוי הפסק סעודה היינו בתלוך לאיזה מקום כמו שיצאו לקראת התן וכיוצא בזה כמ"ש הראב"ד וכן מיבא בגמ' שם ומתוספתא עצמה מוכח כן כמ"ש ואיך פסק בברכות דרבנן חומרא כו' וצ"ע :

ג עוד כתב הרמב"ם חבירים שהיו יושבים לאכול ויצאו לקראת חתן או לקראת כלה אם הניחו שם זקן או חולה (אורחא דמילתא נקט לפי שהם חין יכולין ללאת) חוזרין למקומן וגומרין סעודתן וא"צ לברך שנית ואם לא הניחו שם אדם כשחזן יוצאין צריכין ברכה למפרע וכשהן חוזרין צריכין ברכה לבתחלה עכ"ל ופשוט הוא דגם בדין הקודם כוונתו כשלא הניח שם אדם וסמך על מה שיבאר אח"כ וזה שמקודם כתב דבחזירתו צריך לברך למפרע וכאן כתב דכשהן יוצאין צריכין לברך למפרע וודאי דגם מקודם צריך לעשות

זה מעם מספיק כמובן אא"כ במקום שכן דרך השבנים לשלוח זל"ז או הקרובים שולחים זל"ז אבל בלא"ה אם במקרה שלח אחד לחבירו באמצע הסעודה איזה תבשיל צריך לברך עליו ברכתו אם לא כשאוכלים עם פת דאז נעשה טפל להפת וא"צ לברך ופשיטא אם שלחו לו פירות דצריך לברך בכל עניין אפילו כשרנילי"ן לשלוח לו אם לא שיאכל כל הנשלח לו עם פת (עמ"ל סק"י) :

י ודע דלפי כל הדינים שנתבאר בס"י זה אצלינו כל המאכלים של קמח המטוגנין בחמאה או בשומן כמו קרעפלא"ך בלינצע"ס טייגאח"ן פאמפוסקע"ס וכיוצא בהם אפילו ממזליים בפירות הכל נחשב מחמת הסעודה דהקמח עיקר והפירות טפל ואף שהם באים לתענוג אצל עשירים מ"מ סוף סוף הרי משביעים את הגוף וא"צ ברכה וכן כשמבשלים תפוחי אדמה עם בשר או שימן ומשימין בהם פירות שזיפין שקורין פלוימע"ן וקורין לזה צימע"ס שנאכל אצלינו ע"פ רוב בליל שבת הפלוימע"ן הוה טפל וא"צ ברכה אפילו אוכל מהם מעט בלא התפוחי אדמה אא"כ אינו רוצה לאכול כלל התפוחי אדמה רק הפלוימע"ן לברם דאז צריך לברך עליהם בורא פרי העין וע' בסעיף י"א :

א כתב הרמב"ם בפ"ד היה אוכל בבית זה ופסק סעודתו והלך לבית אחר (סדר אהר) או שהיה אוכל וקראו חבירו לדבר עמו ויצא לו לפתח ביתו וחזר הואיל ושינה מקומו צריך לברך למפרע על מה שאכל וחזר ומברך בתחלה המוציא ואח"כ יגמור סעודתו עכ"ל ופשיטא שצריך ליטול ידיו וכבר נתבאר זה בס"י ק"ע ע"ש ונ"ל דיטול בלא ברכה ביון שיריו נקיות והנה לפי דברי הרמב"ם מי שיצא באמצע סעודה לטייל בחצר הוה גמר סעודה וצריך לברך ברהמ"ז על הקודם ואח"כ המוציא וכבר השיג הראב"ד בזה וז"ל הפליג בזה דכל לפתח ביתו לאו עקירה היא וכ"ש אם רואה מקומו שאינו עקירה כלל עכ"ל (וספיטא שלשיטת תוס' והרא"ש והרשב"ם שיתבאר ליתא לדין זה כלל דמקורו מתוספתא שנסעיף ב' ואותה תוספתא נסנית ביחד עם ברייתא דבני הכורה שפסחיס ק"א : ולשיטת רבותינו אלה נדחית ברייתא זו מהלכה ורק להרי"ף והרמב"ם היא להלכה דהם פסקו כרצ שסת סס אבל רבותינו אלה פסקו כר"ם עס ודו"ק) :

ב וגם בתוספתא (פ"ד) מפורש דלא כהרמב"ם דתניא בעה"ב שהיה מיטב ואוכל קראו חבירו לדבר עמו א"צ לברך למפרע וכו' הפליג צריך לברך למפרע וכשהוא חוזר צריך לברך לבתחלה עכ"ל והפליג משמע שהלך עמו למרחוק ונראה שהרמב"ם מפרש הפליג זהו כשיצא לפתח ביתו (עכ"מ) ודבר תמוה